

SURİYE’NİN SİYASAL ÇÖZÜMÜ VE SOÇİ SÜRECİ

Burak Çalışkan

INSAMER

IHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Çalışkan, Burak. "Suriye'nin Siyasal Çözümü ve Soçi Süreci", INSAMER, 13.03.2019.

Suriye krizinin sekizinci yılında sahada askerî çatışmalar sürerken, krizi çözmek adına yürütülen diplomatik arayışlar da devam ediyor. 2012 yılından itibaren Cenevre’de ABD önderliğinde gerçekleştirilen diplomatik toplantılar başarısızlıkla sonuçlandı. Buna karşın uluslararası arenada Batılı siyasal düzene alternatif diplomatik çabalar olarak ön plana çıkan Astana ve Soçi zirveleri ise en azından bu aşamaya kadar Suriye’de daha büyük bir felaketin önüne geçti. Suriye krizini çözmek adına Astana ve Soçi’de Türkiye, Rusya ve İran arasında yapılan görüşmeler, Suriye açısından olduğu kadar uluslararası sistemin çok aktörlü varlığını ve

alternatif diplomatik imkânlarını ortaya koymasından da anlamlı ve önemli.

Bu noktada üç ülkenin devlet başkanları, 14 Şubat 2019’da Suriye’de barış ve istikrarın tesisi için yürütülen ortak çalışmalarını gözden geçirmek üzere Soçi’de dördüncü kez bir araya geldi. Gerçekleştirilen ikili görüşmelerin ardından Üçlü Suriye Zirvesi, Cumhurbaşkanı Erdoğan, Putin ve Ruhani’nin katılımıyla tamamlandı. Bundan önceki üçlü zirve 7 Eylül 2018’de Tahran’da gerçekleştirilirken, o tarihten itibaren bölgedeki en önemli gelişme ABD Başkanı Donald Trump’ın Suriye’den çekilme kararı oldu.

INSAMER
IHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Trump'ın Suriye'den Çekilme Kararı

Zirve sonrası gerçekleştirilen basın açıklamasında, ABD'nin güçlerini Suriye'den geri çekmesinin ülkenin istikrar ve güvenliğine önemli katkı sağlayacağı belirtildi. Ancak üç lider de Başkan Trump'ın aldığı bu kararın yerine getirilip getirilmeyeceği ya da sürecin nasıl işleyeceği konusunda çekincelere sahip.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Trump'ın kararının gerçekleşmesinin önemli olduğunu ancak bölgede oluşan güç boşluğunu PYD/YPG veya DAESH'in doldurmasına asla izin verilmemesi gerektiğini dile getirdi. Suriye'nin toprak bütünlüğünün önemini vurgulayan Erdoğan, İran ve Rusya ile

Güvenli Bölgeye Bakış

Fırat'ın doğusunda Suriye sınırı boyunca "güvenli bölge" oluşturulması konusunda ise taraflar arasında görüş ayrılıkları mevcut. Aslında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, "Güvenli bölge fikrine Rusya'nın olumlu yaklaşması mutluluk verici" açıklamasına Putin'in itirazda bulunmaması, iki ülke arasındaki görüşmelerin devam ettiğini gösteriyor. Bu noktada konunun ilk gündeme geldiği dönemde Putin, Ankara'nın Şam'daki hükümetle "Adana Mutabakatı" çerçevesinde görüşmesini önermişti.

Nitekim Soçi Zirvesi'nde Erdoğan, Türkiye'nin önceliğinin güneydeki terör koridorunu yıkmak olduğunu vurguladı. Ardından güvenli bölge ve terörle mücadelede Astana ortaklarının desteğini talep eden Erdoğan, 1998 Adana Mutabakatı'na atıfta bulundu.

İran ise Rusya'ya göre güvenli bölge fikrine daha mesafeli yaklaşıyor. Ruhani Suriye'nin tamamının

İdlib Düşümü

İdlib'de Heyet Tahrir el-Şam'ın (HTŞ) kontrolü artırma girişimlerinden üç lider de rahatsız. Ancak

ABD'nin çekilme sürecini yakından takip ettiklerini belirtti. ABD'nin geri çekilme sürecinin bölgedeki terör tehdidini yok etmesi gerektiğini söyleyen Erdoğan, Türkiye'nin ilk önceliğinin güney sınırlarında bir terör koridoruna izin vermemek olduğunu belirtti.

İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani ise ABD'nin güçlerini Suriye'den çekmesinin Suriye halkına mutluluk vereceğini ancak bu konuda iyimser olmadıklarını ifade etti. ABD'nin politikalarının bölge halkının menfaatlerine karşı olduğunu belirten Ruhani, Türkiye'nin güney sınırlarıyla ilgili duyduğu endişeyi ise haklı bulduklarını söyledi.

Esad yönetiminin egemenliğinde olması gerektiğini dile getirerek, güvenli bölge fikrine karşı tavrını koydu. Ancak Türkiye'nin terör kaynaklı güvenlik endişelerini anlayışla karşıladıklarını ifade etmesi ve bölgenin terör örgütlerinden temizlenmesinin şart olduğunu belirtmesi, Ankara'ya karşı olumlu bir mesaj olarak yorumlanabilir.

Aslında hem Rusya hem de İran Türkiye'nin Şam ile ilişkilerinin normalleşmesini talep ediyor. Nitekim Putin'in Adana Mutabakatı'nı gündeme getirmesinin altında da bu istek yatıyor. Ankara'nın bölgedeki girişimlerini Şam ile diyalog halinde gerçekleştirmesi, Astana sürecinin diğer iki ortağı olan Rusya ve İran'ın öncelikli arzusu. Erdoğan'ın da basın toplantısında Adana Mutabakatı'na değinmesi Suriye ile ilişkilerin normalleşmesinde yakın gelecekte olmasa bile geleceğe dönük bir esneklik barındırıyor.

liderlerin söylemlerinden bölge üzerinde farklı önceliklerin olduğu sonucu çıkarılabilir.

Ruhani İdlib'deki teröristlerin çıkarılmasını ve bölgenin temizlenmesini istediklerini dile getirirken, Putin askerden arındırılmış bölgelerin geçici bir çözüm olduğunun ve militanların saldırgan eylemlerinin cezasız kalmaması gerektiğinin üzerinde durdu. Ateşkesin terörle mücadeleye zarar vermemesi gerektiğini belirten Putin, HTŞ'ye karşı harekete geçilmesi konusunda oldukça ısrarlı görünüyor.

Cumhurbaşkanı Erdoğan da terörle mücadele konusunda benzer görüşlere sahip olmakla birlikte İdlib'de hayata tutunmaya çalışan Suriye halkı için bölgede çatışmasızlık durumunun muhafaza edilmesini önceliyor. Suriye halkının sekiz senedir ciddi acı ve bedeller ödediğini belirten Erdoğan, hem İdlib'de hem de Suriye'nin başka bölgelerinde yeni insani kriz ve dramların yaşanmaması için mücadele edilmesi gerektiğini dile getiriyor.

Siyasi Çözüm

Suriye krizinde siyasi çözümün en önemli aşaması anayasa komitesinin bir an önce toplanması olarak görülüyor. Üç ülke de bu konuda mutabık. Ancak komitede yer alacak 150 kişilik isim listesi üzerinde pazarlıklar devam ediyor. Basın toplantısında Erdoğan, "Birleşmiş Milletler'i de işin içine katarak komitenin ilanını kısa süre içinde sonuçlandırabiliriz" dese de Putin "Son noktayı koymak için biraz erken" diyerek Rusya'nın komitede daha baskın bir rol alma isteği olduğunu gösterdi.

Ayrıca üç lider de işlemeyen Cenevre görüşmelerine karşı Astana'nın başarısından bahsederek sürecin devam etmesi gerektiği konusunda anlaştı. Bu noktada Astana'da 12. kez düzenlenecek bir sonraki Suriye konulu uluslararası toplantının nisan ayında yapılmasında mutabık kalındı. Bir

İdlib'de başlayacak bir çatışmanın büyük bir insani krize dönüşeceğinin farkında olan Ankara, bölgede ateşkesin korunması noktasında önemli bir çaba gösteriyor. Nitekim Cumhurbaşkanı Erdoğan da provokatif girişimlere rağmen Türkiye'nin İdlib'de sükûnetin muhafazası için yoğun çaba harcadığını dile getirirken, rejimin de bölgedeki ateşkese uyması konusunda Rusya ve İran ile görüştiklerini belirtti.

Gerçekten de Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın dikkat çektiği üzere, İdlib'deki gelişmeler başta insani durum olmak üzere bölgesel ittifakları da etkileyecek boyutta. Bu çerçevede İdlib'de bulunan 3 milyonu aşkın insanın yurdundan edilmesinin Türkiye'ye getireceği yük, Türkiye-Rusya ilişkilerini ve genel olarak Astana sürecini etkileme potansiyeline sahip. Bu durum aynı zamanda Türkiye, Rusya ve İran'ın Suriye üzerinden yakaladıkları iş birliği sürecini de sekteye uğratabilecek riskler barındırıyor.

sonraki üçlü zirvenin ise Türkiye'de yapılması kararlaştırıldı.

Suriye başta olmak üzere küresel krizlerde farklı ajandaları olan üç ülkenin Astana'dan itibaren uzlaşmaya çalışması ve bölgede istikrar arayışı içinde olması oldukça değerli. Türkiye, Rusya ve İran'ın Suriye kontekstindeki iş birliğini, genel anlamda uluslararası ilişkilerdeki değişikliklerin bir parçası olarak okumak da mümkün. Suriye üzerinde yapılan mücadelenin devam etmesi sonucunda Türkiye, İran ve Rusya'nın da ciddi zarar göreceği gerçeği, Soçi Zirvesi'nden beklentileri artıracak unsurlar.

Suriye'de her ne kadar bu aşamada güvenli bölge, demografik yapı ve siyasi yönetim ile ilgili tam bir mutabakat olmasa da her üç ülkenin de istikrar ve iş birliği noktasındaki yaklaşımını önemli bir başarı olarak görmek mümkün.